

Bradford
102

102

800

4.

A
MUNKÁSMOZGALOM
ALAPJAI.

Dr. JACOBY JÁNOS nyomán

magyarította

KÜLFÖLDI VIKTOR.

8.

*Az emberek ne legyenek urak
és szolgák, mert minden em-
ber szabadnak született.*
LINCOLN.

MÁSODIK KIADÁS.

BUDAPEST, 1877.

ROSENBERG TESTVÉREK KÖNYVKERESKEDÉSE

IV. ker., egyetem-utca 2. sz. a.

Dr. BALLAGY GEZA

Budapest, 1877. Nyomatott Khór és Wein-nél.

ARISZTOTELES, egyike az ókor legbölcsebb férfainak, az összes emberi nemet két osztályra osztotta fel, u. m. szabad emberekre és rabszolgatermészetűekre. A hellének (hajdani görögök) — ugymond — már szabad természetüknél fogva arra voltak hivatva, hogy más népek fölött uralkodjanak, a nemgörög fajok ellenben arra, hogy rajtok mások uralkodjanak és velők rabszolgamunkákat végeztessenek. Rabszolgaságot pedig és rabszolgamunkát társadalmi *szükségnek* tart a nevezett böles, állítván, hogy ezek az állam- és társadalomnak nélkülözhetetlen anyagi alapját képezik; mert ha az életünk fentartására szükségelt munkát a szabad polgárok *maguk* végezni köteleztetnének, honnan akadjon aztán kedvök és alkalmuk az ész kiművelésére és az állam ügyeinek vezetésére?

Mindazáltal épen Arisztotelesnél egy emlékezetes nyilatkozatot találunk oly társadalmi helyzetről, mely rabszolgaság *nélkül* is elképzelhető! „Ha — ugymond — valamely *léleknélküli* munkaeszköz képességgel bírna a rabszolgák munkáinak végzésére; ha minden szerszám az őt megillető dolgot parancsszóra, vagy a parancsszót már előre sejtve is véghezvihetné; ha például a *takácsok vetélő-hajói maguktól szőnének* s a *czimbalmos húrverői maguktól pöngetnék* a *czim-*

balmot, *akkor persze sem a mestereknek segédekre, sem az uraknak rabszolgákra szüksége nem volna.*“

Már pedig azt mindnyájan tudjuk, hogy az e szavakban körülírt csoda jobbadán már meg is valósult, még pedig az istenek segítségével s a lehető legtermészetesb módon, t. i. a természet törvényeinek fölismerése és a természet erőinek megfeszítése által. Mi hajdan a görögök legbölcsebb emberének *lehetetlennek* látszott, az jelenben minden nap szemünk láttára megy végbe. De mi hatása lett a megvalósult csodának? Lett-e az az eredménye, melyet Arisztoteles tőle remélt? A tapasztalás mutatja, miként korunkban a nagyszerű gépezeti fölfedezések által a nemzeti vagyon szerfölött növekedett, a dolgozó osztályok nyomorult nehéz sorsa pedig *épen semmivel sem javult.*

A mármost nyert tapasztalatok alapján jó lesz, Arisztoteles ábrándját tovább fejtegetni.

Tegyük fel, az emberiség későbbi jövőjében az egész világon az összes földbirtok *magántulajdonba* ment volna át és a tudomány haladása által az ember már korlátlan uralmat szerzett volna a természet fölött; — tegyük fel, a gépészet fölfedezései azon korszakban akkora tökéletességre vergődtek volna, hogy a gépeket szintén gépek által nem csak elkészíteni, de kiszolgálni is lehessen, úgy hogy minden testi, *emberi* munka fölösse válnék, vagy legalább annak szükségessége számba sem vehető csekély mértékre apadna: — mi következése lenne a dolgok ilyenén állásának? Akkor — azon vonzerónél fogva, melyet a nagyobb tőke a kisebbre gyakorol — akkor természetesen a birtokos embereknek aránylagosan igen csekély számát a gépek és

egyébb munkaeszközöknek *kizárólagos* birtokában talál-
nók; csupán ezen keveseknek jutna az ország összes
jövedelme, az életszükségletek és emberi élvezetekhez
megkivántató minden javak, — még pedig (a *most* uralgó
fölfogás szerint) jogosan. Ámde ily körülmények közt
az emberi munkaerő teljesen elértéktelenül, s ha meg-
szűnik a kereslet emberi munkaerő után, mi lesz a
munkásproletariatust birtoktalan tömegéből? Ha csak a
tőkebirtokosok könnyőrületessége nem kegyelem-kenye-
ren tengetné életöket, mi maradna e boldogtalanoknak
egyébb hátra, mint — vagy éhen meghalni, vagy a
fenálló gazdasági viszonyokat a maguk javára *megvál-
toztatni* — akár csellel, akár erőszakkal? . . .

Erre sokan azt fogják mondani: Ez csak üres utopi-
sztikus (megvalósíthatatlan) rémkép, — ilyféle társa-
dalmi állapot soha, de soha életbe nem fog lépni. Meg-
engedem, — de nem mintha a dolog magában véve
elképzelhetlen volna, hanem mivel értelmes emberek
soha meg nem engedhetnék, hogy a dolog azon
válpontig fejlődjék. Ámde eltitkolhatjuk-e magunknak,
hogy a mostani — *tőkeuralmon* és *bérmunkán* alapuló
társadalmi életünk csakugyan oly *irányban* fejlődik,
mely — ha változatlanul továbbhalad — bennünket
minden újabb nappal közelebb visz az elébb ecsetelt
társadalmi állapothoz? Nem kell-e inkább bevallanunk,
miképp az ország összes jövedelmeinek *fölosztása* már is
most oly módon történik, hogy a munkás-proletárságnak
legalább egy része a fentebb mondott inségnek mar-
tékául esik?

A dolgok ilyenét állásánál minden igazszívű és
gondolkodó embernek elutasíthatatlan kötelessége lesz,
a következő kérdést magának fölvetni:

„Hogy és mint kell a jelenben fönálló gazdasági és társadalmi viszonyokat a czélra álváltoztatni, hogy a népjövedelem *egyenlőbb fölosztását* elérni és a munkások napról-napra növekedő nyomorán segíteni lehessen?

Tekintsük meg közelebb azt a feladatot, melynek megoldásáról épen szólunk!

Két főtényező jellemzi mai gazdasági viszonyainkat, ugymint: a *bérmunka-rendszer* és a *nagybani ipartermelés*.

Korábbi időkben a gazdasági munkát többnyire rabszolgák, jobbágyok vagy uruktól teljesen függő szolgák teljesítették, — a nagy francia forradalom óta az emberek fölötti *úri jog* teljesen el van törölve. Azóta jogilag, azaz: törvény szerint, minden munkás szabad ember és önmagának ura, — de *tényleg* minden egyéb, csak független nem. Megfosztva a szükségelt munka-eszközök és munkaföltételektől, munkaerején kívül semmi más birtokkal nem bírván — oly kényszerhelyzetben érzi magát, hogy mások szolgálatában *béért* kell dolgoznia, még pedig oly béért, mely legjobb esetben is csak a legszükségesebb élelmi szerekre elégséges. Ha egyedüli jószágára, melyről rendelkezhetik, t. i. ha *munkaerejére* nem talál vevőt, akkor családjával együtt a kérlelhetlen nyomor áldozatává lesz. Mindazáltal, hogy helyzete oly szomorú, oly bizonytalan, — aligha visszaóhajtana bármely munkás is a hajdani társadalmi viszonyokat; mert *emberséges lét* az, mire törekszik, tudván, hogy ezt csakis mint *szabadságot* élvező ember érheti el.

Valamint a francia forradalom a munkást személyileg szabad embernek nyilatkoztatta, ugyszintén a

tárgyi birtokot is fölszabadította utolsó középkori bilincsei alól: ugyanis korlátozhatlan rendelkezési jogot tulajdonított mindenkinek azon vagyon fölött, melylyel épen birt, s tette ezt tekintet nélkül az előbbi határozatokra és kötelezettségekre. A tulajdon ekkénti fölszabadítása, a gőzerő csakhamar bekövetkezett alkalmaztatása, valamint a gépmunka általános behozatala, — mindezen körülmények a gazdasági és társadalmi állapotokban hatalmas és mélyenható változást idéztek elő. Kézmű és kisipar mindinkább háttérbe szorultak — helyökbé léptek a *nagyipar* és a *tömeges termelés*, a *kapitalisztikus termelés*mód. A viszonyok ekkénti átalakulása folytán bármily nyomoruságossá vált is a birtoktalan kézművesek és kisiparosok helyzete, mindazáltal a tömeges termelésből folyó *előnyök* a kulturai fejlődésre nézve sokkal fontosabbak, semhogy az emberi társadalom ezen előnyökről valaha lemondhatna. A kézműves kisiparhoz való visszatérés ezentúl ép oly lehetetlen mint a kényszermunka újbóli behozatala.

E szerint az előttünk fekvő kérdést következőképen kell körvonaloznunk :

Hogyan lehet a népjövedelem arányosabb és minden ember érdekének megfelelő *fölosztását* elérni, a munkaszabadság megszorítása *nélkül* s a nagytermelés által nyert kulturai haladás csorbitása *nélkül*?

A felelet — legalább miránk nézve — nem lehet kétséges; csak *egy* az eszköz, mely célhoz vezet, t. i.:

A *munkabér-rendszer eltörlése* és helyette a *társulati munka behozatala!*

Ki tiszta szemmel bir az idő jeleinek fölismerésére, át kell hogy lássa, mikép az épen mondott tétel-

ben azon gondolat van kifejezve, mely az Európa majdnem minden országában — több-kevesebb öntudattal — nyilvánuló *munkásmozgalom* alapját képezi. Valamint a rabszolgaság és a jobbagyság — hajdanta szintén „szükség-követelte“ társadalmi intézmények — utóvégre mindenütt a bér munka elől hátrálni kényszerültek, úgyszintén napjainkban hasonló s nem csekélyebb átalakulásnak nézünk elébe, t. i. a *bérmunka-rendszer* a szabad egyenjogú *társulati munka* rendszerévé alakul át. Csak arról van szó, hogy ezen átalakulás lehetőleg *békés* uton jöjjön létre; ez azonban csak úgy érhető el, ha *valamennyi* abban részes *társadalmi erő egyetértőleg összeműködik*.

A kérdést tehát, melylyel foglalkozunk, mármost *így* kell fogalmazni:

Mit tegyen a *munkás*, mit tegyen a *munkaadó*, mit tegyen az *állam* arra nézve, hogy a már megindult s a *társulati* termelés módot eredményezendő átalakulás fejlesszessék s a közügyre üdvösen ható módon befejeztessék?

Be fog bizonyítani, hogy e kérdés megfejtésére mi sem egyéb szükséges, mint hogy a szemünk előtt végbemenő tényeket összefoglaljuk — mi egyszersmind világos bizonyítéka annak, hogy a jelenkor máris *közepette* áll ezen társadalmi átalakulás áramlatának.

1) Mi magát a *munkást* illeti, mindenek előtt azon kell lennie, hogy helyzetéről *tiszta fölfogást* szerezzen magának s hogy a benne lakó *nemesebb* emberi természetet fölismerni és becsülni tanulja.

Már főnebb mondtuk, miként a munkás bére rendszeresen csak saját maga és családja nélkülözhetlen élet-szükségleteire telik ki. A ki ezen tényállást — az ügy-

nevezett „*munkabér ércztörvényét* — kétségbe vonná, azt azon bizonylatra utaljuk, melyet nemrég a németországi kereskedők gyülekezetének választmányáa „a munkabérek lefoglalhatásáról“ szóló véleményezésében kifejezett, s mely következőkép hangzik:

„Már nem hagyhatjuk többé helyben azt az állítást, mintha a munkás bére és az életfentartásra nélkülözhetlen élelmi szerek között jelentékeny *különbség* léteznék. Épen ez: a munkabér mennyisége, azon pont, mely körül a társadalmi kérdés egész nagyságában forog. A munkások azt állítják, hogy a munkabér jelenlegi mennyisége elégtelen, de magok a munkások ezt még csak elvileg sem tagadják, sőt a munkabér jelenlegi mennyiségét *szorosan összetartó szem* gyanánt tekintik *a gazdasági tünemények lánczolatában*, mely tényállást ők — a piacz uralma alatt állván — önkényt meg nem másíthatnak anélkül, hogy az egész lánczolat föl ne bontassék. Míg ezen ellentétes nézetek ki nem lesznek egyenlítve — s tartunk tőle, hogy ez valaha elérnének —, mindaddig egyedüli szilárd álláspontként azon véleményre kell támaszkodnunk, hogy e két fogalom: „*munkabér*“ és „*az életfentartásra nélkülözhetlen élelmi szerek*“, általában véve *egybevágó!*“

Tehát a „*gazdasági tünemények felbonthatlan lánczolata!*“ Valóban, találóbb kifejezést alig lehetett volna kitalálni! Persze, a tőkepénzes *munkaadó-úrakat* a gazdasági tünemények lánczolata semmikép nem akadályozza, hogy tőkét tőkére ne halmozzanak, — de szerfölött nyomasztólag nehezedik a „*gazdasági tünemények lánczolata!*“ a *munkásosztályon*. — S mégis igazat mond a közmondás, hogy nincs oly rossz, melyből nem jó is támadhatna.

Az uralgó iparrendszer azáltal, hogy nagyszámu munkástömegek ugyanegy helyen való összpontosulását szükségessé teszi, maga szolgáltatja az első lökést a saját maga által teremtett rosznak *eltávolításához*. Miként saját arczvonásait az ember csak a tükör segítségével szemlélheti, szintúgy a bérmunkás csak akkor jut szomorú helyzetének teljes fölismeréséhez, ha szenvedő sorstársainak tömeges nyomorában *saját* sorsát látja visszatükröztetve. A hasonhelyzetű és hasonló elnyomásban szenvedő sorstársaknak szoros együttélése; — a hasonmásával való szakadatlan közlekedés és eszmecsere, — a kölcsönös támogatásra és közös veszély elhárítására czélzó összeműködés — ezek mindmegannyi körülmények, melyek által a munkásokban lassan-lassan kifejlődik az *osztály-érzet*, mely az egyeseket magával ragadja és lelkesíti, valamennyiöket pedig a társadalmi jogukérti küzdelemre föltüzeli. — Sajátságos végzet az, hogy *magának* a kapitalisztikus (tőkepénzes) termelésnek *gyűjtenie és tanítania* kell azon erőket, kik hivatvák, a *tőke- és osztály-uralomnak* véget vetni.

Az iparnak illetén nagy központjain és gyűllyeinek támadt s onnan indult meg a *munkás-mozgalom*, mely (nehány évtized folyta alatt) Angliából Franciaországra, Belgiumra, Németországra, a Svájcra kiterjeszkedvén, a „*Nemzetközi Munkás-Szövetség*“ (Internationale) alapításával szilárd alakot és hatalmat nyert. Mindenütt egyleteket látunk életbe lépni, melyeknek föladata a munkásosztály anyagi helyzetének jobbitása u. m.: kézműves- és munkásegyleteket, önképző-, segélyző-, fogyasztási-, előlegezési és hitel-szövetkezeteket, iparszak-éstermelőtársulatokat. Mindezen egyesületi vállalatoknak,

melyek csupán munkások által, de az „önsegély“ elvén lettek létesítve, az *uralgó gazdasági és hitelviszonyok* nyomása alatt természetesen a tömeges nyomor ellenében *lehetetleneknek* kell hogy bizonyúljanak, — mindazáltal nagy szolgálatot tettek a munkásosztály *szellemi és erkölcsi* előhaladására nézve, valamint útat törtek a *munkajog* alapos *reformjának*. A nevezett egyesületek jelentőségének nem eléggé becsülhető értéke *abban* áll: hogy, eltekintve különös céljaiktól, az egyleti tagok *önnevelésére* mindmégannyi *iskolák* gyalánt szolgálnak; hogy az egyleti tagokat saját ügyeik önálló vezetésére alkalmasakká teszik s a másokkal való egyetértő együttműködésre tanítják; — hogy műveltség és üzleti ismeretek terjesztése valamint a testvéries közérzület fejlesztése által a munkást előkészítik a ma uralgó *bérendszernek* a *jövöbeni társulati termelés módra* való fokenkénti *átmenetére*.

A társulati szellem hozta magával, hogy a közép-korban a munkáspolgárság a műveltség és jóllét, a hatalom és tekintély oly magas fokára fel tudott vergődni. A társulati szellem napjainkban szemlélhető *ujjáébredése* hasonló és még gazdagabb gyümölcsöket fog teremni, — de nem ám csupán egyes osztálynak, hanem az összes emberi társadalom javára. A munkás-kérdés — mint *mi* értjük — nem csupán gyomor- és pénzkérdés, hanem a *művelődés, az igazságosság és humanitás* kérdése. Ha majdan a napjainkban vérrel és vassal gyakorolt állam- és társadalom-mentések „*dicsőséges*“ vívmányait egykoron mint nyomtalan regéket a feledés fátyola fogja takarni, akkor a mi korunknak érdemül fogják beszámítani, hogy a társulati szellemet,

az emberi erény és nagyság csíráját, a munkásosztályban fölélesztette s ápolta és — ezáltal alapját megvetette egy *ujabb, az egyenlőség és testvériség* elvén nyugvó, valóban *erkölcsös* társadalmi életnek.

A legkisebb munkásegylet megalapítása a jövő művelődéstörténet írója előtt fontosabb lesz mint — a *sadowai ütközet napja!*

Térjünk át a második kérdésre:

2) Mit tegyen a *munkaadó*, a tőkepénzes vállalkozó?

Követelésünk, melyet irányában támasztunk, arra szorítkozik, hogy becsülje meg minden munkásban *az embert*; ismerje el a bér munkást, kit foglalkoztat, mint vele teljesen *egyenjogu* lényt, mint *hasonmását*, és eszerint bánjék vele.

Szekás mondani: Minden dolognak két oldala van. Ezen mindennapias szólásmódban nagy része rejlik a józan népbölcséségnek, — mert úgy a tudomány mint az élet legnehezebb kérdései benne lelik kiegyenlítő megoldásukat. Mint minden dolognak, úgy az embernek is megvan a maga két oldala: egy *különleges*, mely mint egyes személyt jellemzi, és egy *általános*, mely mint egy nagyobb egésznek egyik tagját jellemzi. *A valóságban* e két oldalt egymástól ugyan sem elkülöníteni, sem szorosán körvonalozni nem lehet, azonban *öntudatunkban* — időnként vagy tartósan — a két oldal közül az egyik inkább nyomúlhat előtérbe, és így túlnyomó befolyást szerezhet magának gondolkozásunkra és cselekményeinkre. Tegyük föl, hogy *a különleges, egyéni oldal* volna az, mely egynémely ember öntudatában túlsúlyra vergődött. Az egyéni sajátság ezen túlsúlya mindenekelőtt saját magának fölbecsülé-

sében, azaz: magasabb *önérzetben* és *önbizalomban* fog nyilatkozni. „Segíts tenmagadon!” — „Kiki csak önmagáról gondoskodik!” — ezek lesznek az ilyen embernek jelszavai, melyek gondolatait és tetteit irányozzák. Ellenben ha lényegének egyszersmind *másik, általános* oldalának öntudatával is bír, s nem téveszti szem elől azt az összefüggést, mely közte és többi embertársai közt létezik, akkor be kell vallania magának, miként az egyes ember *elkülönített* ereje koránsem elégséges arra, hogy magának emberséges jólétet szerezzen, hanem hogy az ember csak a társadalomban élhet és fejlődhetik s hogy e szerint saját jól felfogott érdeke követeli a testvéries együttműködést többi embertársaival; — a mások iránti tisztelet, a rokonszenv s a testvéries közérzetet kellőleg *ellensúlyozni* fogják az önérzetet és önbizalmat.

Másképen áll azonban a dolog, ha az önző öntudat az emberben a mértéktelenségig fokozódik. Persze még akkor sem kerülheti ki figyelmét a maga *elkülönített* erejének elégtelen volta; minthogy az általános, egyetemes oldal öntudata teljesen el nem fojtható az emberben. Ámde a *végkövetkeztetés*, melyet ebből von, ez esetben egészen más: az ily túlságosan önző ember a többi embereket *nem* fogja sem saját magához hasonló lényekül tekinteni, sem pedig egyenjogú tagjaiúl azon nagyobb tömegnek, melyhez *ő maga is* tartozik, hanem tekinteni fogja mint saját magának alárendeltek, mint csupán *saját* szükségletei és vágyai kielégítésére szolgáló egyszerű *eszközöket*. Ily módon az önérzet, mely magában véve dicséretes, *önzéssé*, az önbizalom *felfuvalkodottsággá* fajul el. Haszonlesés, gög, uralkodási vágy

aztán az olyan embert arra bírják, hogy embertársait saját előnyének és akaratának *szolgáivá* tenni törekszik.

A mit itt az egyes emberről mondtunk, ugyanaz áll az összes emberiségről: ugyanazon erők, melyek az egyes szellemében tevékenyek, egyszersmind a *népek* életében, az emberi nem történeteiben működnek.

Az embernek ember fölötti *uralma*, — az *erősebbik joga* és a *gyengébbik kizsákmányoltatása* — ez a jellemző alapvonás, mely vörös fonalként áthúzódik mind az ókor, mind a középkor történelmén. És — vajjon *most* máskép van-e ez? Vajjon a társadalmi rend nem az emberek *szolgálati kötelezettségének* ugyanazon elvén alapszik-e *még mai napság* is — daczára a művelődés terén tett és annyira magasztalt haladásnak? Eszerint van-e joga a jelenkornak, a pogány ókor és a keresztyén középkor állapotaira büszkén és önelégedetten visszapillantani?

A 19-ik század egyik államférfia, *De Maistre József gróf*, teljes nyíltszívűséggel, mely semmi kívánni valót nem hagy hátra, szószerint következőkép nyilatkozik:

„Az emberi nem egynehány ember javára lőn teremtvé. A papságon, a nemességen és a fölebbvaló államhivatalnokokon áll, a népeket abban oktatni: hogy az erkölcsi és szellemi világban mi jó vagy rossz, mi igaz vagy hamis — a többi embereknek nincs joga, efféle dolgokról felelni, nekik mindent el kell szenvedniök minden zúgolódás nélkül.“

Jóllehet itt kissé ríktó színekkel van ecsetelve, mindazáltal a kép hűen a természet után van festve.

A míg a „népek pásztorai“ háborúkat viselnek, anélkül hogy a népeket még csak meg is kérdeznék; — a míg a papok mindenféle zsinatokban összegyűlnek, hogy „a szentlélek ótalma alatt a hamis emberi tudomány fölött ítéletet mondjanak“: — mindaddig nincs jogunk, De Maistre-t hazugsággal vádolni. Téves és csodálatos az, hogy *De Maistre* ezen állapotokat *helyesli* és a balvéleményt táplálja, miszerint ezen állapotok *mind örökre* maradandók lehetnek, sőt lesznek.

Legyen szabad, még egy tanút bemutatnunk — két bizonyág, több igazság!

Owen Róbert, a társastermelési rendszer alapítója Angolországban, egykor egy frankfurti bankár házában az ismert politikus Gentz Fridrikkel találkozott. Owen a maga socialistikus rendszerének kitűnő voltát fejtegetvén, mondá: Bárcsak *egyesség* lépne az egyenetlenség helyébe, akkor minden ember kitelhetőleg élhetne meg. „Ez igaz lehet ugyan“ — viszonzá Gentz ur — „ámde mi nem is *akarjuk*, hogy a tömeg jól birja magát és független legyen tőlünk; mert hogy lehetne aztán még tovább *uralkodnunk*?!“

Ime, barátim, ez rövid vázlata a jelenkor társadalmi kérdésének! Valamint Owen a kérdés megoldását e szóba foglalja össze: az emberek közötti *egyesség*, — úgy megnevezi Gentz a főakadályt, mely a megoldásnak útját állja: *a felsőbb osztályok uralkodási vágya!*

Arisztoteles — mint ez irat elején mondtuk — az embereket is szintén két osztályra osztotta fel, t. i. oly emberekre, kiket a természet uralkodásra, és olyanokra, kiket szolgaságra rendelt. De az ő osztályzó megkülönböztetésének alapjául *a nemzetiség* különfélesége —

vagy görög, vagy barbár (azaz nemgörög) — szolgált, míg ellenben De Maistre és Gentz *egy és ugyanazon néptörzs* kebelében válaszfalat húznak a társadalom „felső tízezrei“, kik kormányzásra és jollétre volnának hivatva, és a többi milliónyi tömeg között, melynek az a hivatása volna: magát kormányoztatni és mellette nyomorral küzködni!

Akár az egyházi, akár az állami, akár a társadalmi állapotokat vegyük szemügyre, mindenütt — ezt el nem titkolhatjuk magunk előtt — mindenütt még mai nap is a középkori *osztályuralom*, a középkori *gyámsági rendszer* tárul elénk. Csak abban különbözik a *jelenkor* a multtól, hogy — hála a német reformáció és a francia forradalomnak — napról-napra nagyobb-nagyobb körökben egészen a legalsóbb néprétegekig azon meggyőződés tör magának útát, hogy *így nem maradhat* sokáig: az ember *nem* arra van teremtve hogy más emberek uralják és kormányozgassák, sem hogy járszalagon vezetgessék és kizsákmányolják. Már évezredek óta szónokolnak a nép előtt felebaráti szeretetről és az emberek közötti testvériségről, — a jelenkor mármost követeli, hogy valahára *komolyan* rajta legyenek e tanon, úgy az életben mint az államban és a társadalomban. . . .

Volt idő — s ezt az időt még mimagunk is megéltük, midőn mindenkit *lázaónak* nyilvánítottak, ki az absolutistikus kormányzás jogát kétségbe vonta. Hasonló balsors éri nappainkban azt, ki a „gazdasági tünetmenyek lánczolatát“ bolygatni merészkedik. Kisértsétek meg egyszer, a birtokos osztályok előjogait, a nagytőkebirtokosoknak hatalmakkali visszaéléseit, az uralgó

kölcsön- és hitelrendszert megtámadni, vagy „az anyagi javak egyenlőbb aránybani fölosztásáról“ még csak szólni is, — rögtön fognak bizonyos körök benneteket mint minden társadalmi rend *ellenségét*, mint társadalmi *eretneket* és *kommunistát* elkárhozni. Ámde ez vissza ne riaszson bennünket az igazság nyílt és szabad elismerésétől, hogy t. i. *minden egyéni tulajdon* — legyen az bár anyagi vagy szellemi — *egyszersmind közjára a társadalomnak*. Valamint magának az embernek, úgy szintén az ember összes *tulajdonának* is — különleges oldalán kívül, mely azt az egyes magánbirtokává teszi — megvan a maga *általános, egyetemes* oldala, melynél fogva az összesség alapos igényt tarthat e tulajdonra. Hogy állam és község minden polgár vagyona után adókat és illetekeket húz; hogy törvények az egyesnek vagyona feletti szabad rendelkezhetőségét korlátozzák — ezt kiki rendben találja. De hát — kérjük — nincsenek-e a birtokosnak még *más* kötelességei is, mint a melyeket az államtörvény eléje szab és szükség esetén ráerőszakol? Nincsenek-e neki — épen úgy mint a család, község és állam iránt — *a társadalom* iránt is kötelességei? A mit az egyes ember mint tulajdont, mint ingó és ingatlan vagyont bír, vajjon kizárólag *saját maga* tevékenységének eredménye-e az? Nem köszöni-e azt legnagyobb részben *mások* közreműködésének, nem-e az előtte és vele élő emberek *közös, társadalmi* munkájának? Tehát — a mint az egyes csak mások támogatásával és segítségével juthat vagyonához, úgy nem is élvezheti ennek gyümölcseit mások támogatása és segítsége *nélkül*: csak a társadalomban van *értéke* a tulajdonnak, csak a társadalomban

gyönyörködhetik tulajdonában az ember. Erkölcsei *kötelessége* tehát minden birtokosnak, miszerint vagyónak úgy vegye hasznát, hogy ne csak önmagának, hanem az összességnek is, különösen pedig kevésbé kedvező helyzetű embertársainak javára válják — hiszen „a gazdagság máris közvagyon, ha jó ember bírja“

Az utóbbi negyven év alatti nagyszerű *munkásmozgalomnak* ezen irányban is üdvös hatása volt. Valamint a munkásban társadalmi *jogának* öntudatát, úgy a birtokos osztályokban a társadalmi *kötelesség* öntudatát ébreszté és éleszté. Örömet elismerjük: a munkás nem minden munkaadó előtt pusztán „*áru*“, melyet — mint bármely más árucikket — lehető legolcsóbban vásárolnak, hogy a mint lehet kihasználják s azután többé rá sem hederítenek. Angolország-, Franciaország- és Németországban nem hiányzik példa arra, miszerint gyártulajdonosok, iparüzleti vállalkozók- és nagy földbirtokosoknak arra is van gondjuk, hogy a náluk foglalkozó munkások szomorú sorsán segítsenek, vagy a munkabér fölemelése vagy a munkaidő leszállítása által, vagy pedig takaré-, segélyző- és rokkantpénztárak föllállítása, vagy jutányos és egészséges lakások, menházak, kórodák s tanintézetek stb. körüli gondoskodásuk által. Kiváló figyelmet érdemel e tekintetben az „Industrial Partnership“ nevezet alatt ismeretes *részeltető-* vagyis *jutalékrendszer*, mely szerint a munkás — bérén kívül — a munkájából eredményező *üzletnyereségben* szabályszerűen részt vesz. Magában Angolországban mintegy 10.000 munkás eféle részviszonyban áll vállalkozójához, s *mindkét* félnek van oka, hogy a sikerrel megelégedve legyen. Azonban e

mellett nem szabad szem elől tévesztenünk azt, hogy e rendszernél kisebb-nagyobb mértékben minden a munkaadó jóakaratótól függ s hogy ez által — legjobb esetben — csakis egyes munkásokon vagy munkáscsoportokon lehet segíteni. Bármily használatosak legyenek is az eféle emberséges törekvések mint *nevelő* és *előkészítő* eszközök, — de a *bérrendszerből* származó társadalmi *nyomor-állapot* eltávolítására ép oly kevésbé elégségesek, mint — a munkások „önsegély“-kisérlétei. Ezen általános nyomorúság eltávolítására egészen más, *általános* és *biztos* hatású hatalomra van szükség, s ezzel elértünk a harmadik kérdéshez:

3) Mi történjék az állam részéről, hogy a munkáskérdés békés úton való megoldását eszközölje?

Zürich megye új alkotmánya (1869. ápril 18-ikáról) erre a következő feleletet adja:

23-ik cikk. „Az állam az önsegélyen alapuló társulási ügy fejlődését elősegíti és könnyíti. A törvényhozás útján kibocsátja a munkások ótalmára szükséges határozatokat.“

24-ik cikk. „Felállít egy megyei bankot — az általános hitelügy elősegítésére.“

Az előterjesztvény eredeti fogalmazása még határozottabb; ez így hangzik:

23-ik cikk. „Az állam feladata, a munkásosztály jóllétét, valamint a társulási ügy szabad fejlődését ótalmazni és elősegíteni.“

24-ik cikk. (mint fönebb). —

„Ótalmazás“ és „elősegítés“ — e két szóban világosan és élesen ki van fejezve *célja* ama nagy társulatnak, melyet államnak nevezünk. De mit kell „állami

óttalmazás“ és „állami elősegítés“ alatt értenünk? Hiszen a zsarnok is a nép védő és óttalmazó urának nevezi magát, ugyszintén a háborút is az emberiség polgárisodását elősegítő eszköznek magasztalják; *vera rerum vocabula amisimus* — azaz: a dolgok igazi neveit elveszítettük. Tehát annál inkább szükséges megmondani, mily *értelem* köttetik a szókhöz.

„*Állami óttalom*“ alatt értjük az állammá egyesült polgárságnak kötelességét: minden egyes állampolgárt a maga erőinek *szabad* fejlesztésében és érvényesítésében óttalmazni, a mennyiben az által másoknak hasonló szabadsága esorbitást nem szenved.

De magával az óttalmazással még ki nem merült az állam feladata, ha mindjárt némely politikusok csak is arra akarják szorítani; az államhoz tartozóknak kölcsönös *elősegítése* okvetetlenül hozzá kell hogy járúljon.

„*Állami elősegítés*“ alatt értjük az állampolgárok összességének kötelességét: tehetségeivel mindenütt és épen ott segítőleg közrehatni, hol az egyes állampolgárnak *öngondoskodása* nem elégséges arra, hogy magának emberhez méltó létet biztosítson.

Valamint az állami óttalom a *szabadság* elvének, — az állami elősegítés a *testvériség* elvének megfelelő, úgy azáltal, hogy óttalmazásban és elősegítésben mindenki egyaránt — kiki a maga szükségleteihez képest — részesíttetik, egyszersmind az *egyenlőség* elve is ki lesz elégítve.

Az állam céljáról itt felállított tant a következő alakba lehet foglalni:

Mindegyik valamennyiért — ez emberi **kötelesség**;
Valamennyien mindegyikért — ez emberi **jog**!

Ámde — azt lehetne kérdezni — : ha ótalmaztatásban és elősegítettetésben az állam részéről mindenki egyaránt részesíttetik, — miért van aztán „*a munkásosztály*“ különösen kiemelve a zürichi alkotmány idézett cikkében? Avagy az állam *előnyökben* részesítse-e a munkásosztályt, avagy elősegítse-e a többiek rovására?

A milyen jogosúlnak lássék is első tekintetre ezen ellenvetés — nem állja ki a sarat szorosabb megvizsgálásnál.

Mindenek előtt foutolóra kell venni, miszerint az emberek egymás közti egyenlősége csak abban áll, hogy mindenki — „kiki a maga *szükségleteihez* képest“ — ótalmaztassék és elősegítettessék. Es ki merné tagadni, hogy jelenben nem épen a bérmunkás az, ki leginkább szorúl az ótalmazásra és elősegítésre?

Azonban — mellőzve a nagyobb szorúltság tekintetét — még más körülmény is járúl itt hozzá, mely — a jelenkorra mint a közel jövőre nézve — a munkásosztálynak az állam részéről való *nagyon kiváló* figyelembe vételét egyenesen a kiegyenlítő és kiengesztelő *igazságosság* elősegítésévé teszi.

Ha csak *keletkezését* is annak, mit közönségesen „*tőke*“ alatt értünk, szem előtt tartják — rögtön világos lesz elöttetek az, mint mondani akarunk.

Akármily különbözően fejtegetessék is a tudósok a „*tőke*“ fogalmát, abban mindnyájan megegyeznek, hogy a tőke nem más, mint már bevégezett, egybegyűlt és hasznothajtó czélokra alkalmas *munka*. Hát kicsoda az — kérdjük —, ki a munkát szolgáltatata? Azok talán, kiknek *a tőke* van birtokában? Avagy a gyárnok. a kereskedő, a nagy földbirtokos csak *saját maga* mű-

ködésének és elődei szorgalmának köszöni-e gazdagságát, melylyel ezen „egybehalmozott munká“-ban bír? A munkás-proletariatust tőkehiánya és szegénysége ellenben talán kizárólag saját vagy elődei hibájának következménye-e? Senki sincs, ki ezt állítani akarná! Ha tehát a fenálló vagyonegyenlőtlenséget egyáltalában sem a birtokosok *gazdálkodó* módja, sem pedig a birtoktalan osztály *nemgazdálkodó* viselkedése okozza, hát akkor melyik *más* oknak tulajdonítandó az egyenlőtlenség? Honnan jön az, hogy a tőke minél tovább annál inkább összehalmozódik egy csekély kisebbség kezeiben, holott a bérmunkások tömege — daczára szorgalmuknak — alig képes, testök szükségieteit ki-elégíteni? Látni való dolog, hogy mind ennek oka nem rejlik egyébben, mint *a munka jövedelmének igazságtalan megosztásában*, azaz: hogy a munkabér mennyisége *a megszolgált munka* mennyiségének meg nem felel.

Halljuk, mint nyilatkozik erről Angolország egyik leghíresebb nemzetgazdásza:

Mill Stuart ugyanis a többi között így szól: „A munka utáni jövedelem felosztása mai időben a munkaszolgálattal csaknem megfordított arányban történik: a munkajövedelem legnagyobb részét azok nyerik, kik tulajdonképen semmit sem dolgoznak; a maradékból a nagyobb részt azok, kiknek munkája majdnem csak névleges, és így a díjazás fokoként alábbszálva — annyival összezsugorodik, mentől keményebb és kellemetlenebb a munka, míg végre a legfárasztóbb és az egészségre legkártékonyabban ható testi munka alig számolhat bizton mégcsak a legnélkülözhetetlenebb életszükségletek megszerzésére is.“ —

Nem akarjuk most kutatni, mely történelmi körülmények összeműködése hozta magával azt, hogy a munkás az idők folytában lassanként *elválasztatott* munkaeszközeitől és miként létesült a *munkaszolgáltatás* és *bér* között jelenleg uralgó aránytalanság; kérdés tárgya itt csak az lehet:

Mit tett az *állam*, hogy a munkajövedelem *igazságosabb* megosztása eléressék? Vajjon tett-e még csak kísérletet is — törvények vagy egyéb intézmények útján — az iránt, hogy a munkást ótalmazza a tőke túlhatalma ellen és gátot vessen a naponkint növekvő *társadalmi egyenlőtlenségnek*?

Kutassa bárki az összes államok történelmét, — azt fogja találni, hogy a legújabb időkig ez irányban annyi mint semmi sem történt!

Nemesség, papság és felsőbb polgárság évszázadokon át — egymás után és együttesen — majdnem kizárólagos befolyást gyakoroltak a közügyre s nem átallották, az állam hatalmát és pénzét, melyek az összes állampolgárok javára szánvák, *önmaguk és különérdekeik* javára kizsákmányolni. Sőt maga a törvényhozás — távol levén attól, hogy a gazdasági verseny dolgában *szület és napfényt egyenlően* elosztott volna — maga a törvényhozás is lényegesen közreműködött a *birtokos és nembirtokos* osztály közötti társadalmi örvény kitágítására és megerősítésére, — a mennyiben az egyik oldalon előjogokat nyújtott, a másikon pedig a szabadságot megszorította.

Hogy lehessen aztán a munka embereinek rossz néven venni azt, hogy mármost, miután joguk és hatalmuk öntudatára ébredtek, épen az *állam* részéről köv-

telik érdekeiknek különös figyelembe vételét, mit az állam mind eddig elmúlasztott? Ha a zürichi alkotmány idézett cikkében nevezetesen a „*munkások*“-nak ótal-mazás és elősegítés lön megígérve, ez koránsem az *egyenlőség* elvének megsértése gyanánt tekinthető. Mert hiszen nem arról van szó -- a mitől aggodalmas kedé-lyek annyira rettegnek --, hogy a vagyontalan munkás a *vaggonos* polgár *rovására* eltartassék, — s még kevésbbé az a czél, hogy *maradandó* államsegély által a munká-sok kiváltságokkal fölruháztassanak; hanem egyszerűen arról van szó: ismerje el a törvényhozó becsületes nyíltsággal, hogy *kötelessége* az államnak, az elmúlasztottakat helyrehozni, az elkövetett igazságtalanságot engesztelni s így az általa okozott társadalmi bajt ismét jóvá tenni; és ez mi sem egyéb, mint kilátásba helye-zett teljesítése annak, mit mi a „*kiegyenlítő és kiengesztelő igazság követelményé*“-nek nevezünk.

A zürichi alkotmány azonban nem elégszik meg az-zal, hogy általában az állam kötelezettségét elismerje, — világos szavakban megnevezi az *eszközt* is, melylyel a munkásosztály sorsán segíteni lehessen, ugymint:

„Az önszegélyen alapuló *társulási ügy* fejlődése az *állam* által elősegíttessék és könnyíttessék.“

Az átalakulás ezen áramlatának végézelja pedig a következő:

A bérmunka megszüntetése s a *bérrendszer* las-sankénti átalakítása a *szabad társulati munka* rend-szerévé. —

Mármost menjünk végig azon követelések *egyes részletein*, melyeket mi az állam, azaz: a polgárok összessége irányában támasztunk!

Legelül áll a feltétlen *véleménynyilvánítási szabadság* s a teljes *egyesülési és gyülekezési jog*. Minden a szabadság megszorítására — vagy mint szépitve szokták mondani: „rendezésére“ — szolgáló külön törvények eltörrendők.

Azután: Egyenlő jog az államéletbeni részvételre minden állampolgár részére; tehát *általános közvetlen választási jog*, és mint ennek szükséges következése: *a népnek általános és közvetlen résztevése a törvényhozás- és államigazgatásban*.

Követelünk továbba: *ingyenoktatást* az összes nyilvános képző-intézetekben, melyek azonban bárminő papi befolyástól mentek legyenek, és a mostani katonasereg helyébe az *általános védkötelezettséget*. E két követelést egybefoglaljuk, mivel népoktatás és a nép védereje szoros összefüggésben állanak egymással. Hadviseléshez mindenek előtt pénzre és derék katonára van szükség — mindkettőt pedig *jó iskolák* eredményezhetik. Egy ország gazdagsága csak lakóinak eredménydús munkájától függ, a munka pedig annál dúsabb az eredményekben, minél inkább képes a munkás, tevékenységének eredményét kiszámítani, azaz: minél értelmesebb. És — valamint a munkás, úgy a katona is az ő szakmájában, a honvédelemben, ügyesebb lesz — *művelődés* által. Nálunk is, mint Európa legtöbb országában, az összes állami bevételek majdnem *felét* csupa hadi fegyverkezésekre költik el, míg a közművelődés és közoktatás céljaira ugyyszólva csak alamizsnát szánnak. *Fordítsák meg tehát ezt a viszonyt* — és a népgazdagság tizszerte nagyobbodni fog, anélkül hogy az által a védképesség szenvedne! Oly közoktatási minisz-

ter, a ki mesterségét érti, egyszersmind a legjobb hadügyi és pénzügyi miniszter.

Különösen a munkásosztály számára, még pedig a közjólét érdekében, követeljük: *a munkaidő le- szállítását és a rendes napi munkaidő törvényes megállapítását.*

A bérmunkásnak is ideje és érkezése legyen, hogy — „szellemét kiművelje és az állam ügyeinek gondját viselhesse“. Az angol szakegyletek 1869-iki augusztusban Birminghamban egybegyűlt kongresszusa máris *nyolczórai munkaidőt* ajánl mint rendes napszámot *minden* munka-ág részére, kifejezvéen abbeli meggyőződését, miszerint ez által „a munkások testi és szellemi ereje emeltetnék, az erkölcsösség jobbítottatnék és a munkanélküliek száma kevesbítettetnék“.

Követeljük továbbá, hogy *a gyermekmunka* a gyárakban *eltiltassék* és *a női munka* a férfiakéval *egyenlő bérben* részesíttessék. Mindkét intézkedés szükségös azért, hogy a bérmenyiséget ne lehessen leszorítani s hogy a ifjú nemzedék elfajulás elől megóvassék.

Követeljük: *a közvetett adók eltörlését* és egy *a birtok nagyságához képest fel-felemelkedő vagyonaadó* behozatalát. Minden fogyasztási adó nem egyéb, mint a munkásember *munkaerejének* megadóztatása, tehát a termelést akadályozza és a népjólétet károsítja.

Végre követeljük: *a pénz- és hitelrendszer reformját*, valamint mezőgazdasági és ipar-*termelőtársulatok* életbeléptetését *államhitel* vagy *állami biztosíték* mellett. Arról van itt szó, hogy a munkásosztálynak is út nyitassék a hitelhez. A mit az állam — közvetve vagy közvetlenül — mind eddig *a kapitalisztikus*

termelés mód támogatására oly bőségesen tett, ugyanazt tegye mármint a munkásosztály és a munkástársulatok istápolására — még pedig az állam saját érdekében. Mi sem eredményez a közügyre nézve több előnyt — mint a minden tekintetben gyakorolt *igazságosság!* . . .

Ennyit a *munka-reform* előfeltételeiről! — A munkásoknak azt tanácsolták — meglehetősen jószívűből is —, hogy tartsák magukat távol minden *politikától* s csak *gazdászati* érdekeik óvásával foglalkozzanak, — mintha bizony a gazdászati érdeket a politikaitól *elválasztani* lehetne, a mint a fát baltával kettéhasítani lehet! A ki elmékedéseink eddigi folyamát figyelemmel kísérte, úgy hiszszük, nem kételkedhetik abban, miszerint épen a *munkásosztálynak* leginkább és mindenekelőtt kell azon lennie, hogy az *állami* intézmények a *szabadság* szellemében átváltoztassanak. Mind az „*államsegély*“, mind az „*önsegély*“ szükséges arra, hogy minden munkás a *maga szorgalmának teljes és csonkítatlan jövedelméhez* jusson, mi által az ő részére is *emberhez méltó lét* biztosíthatnák:

Csak az *állam* képes segíteni, de csak a *szabad állam fog* segíteni a munkásokon!

Foglaljuk össze röviden a mondottakat!

A bérmunka-rendszer az *igazságosság* és *emberieség* követelményeinek ép *oly kevésbé* felel meg, mint meg *nem* felelt a rabszolgaság és jobbagyság az előbbi korszakokban.

Valamint a rabszolgaság és jobbagyság, úgyszintén korábbi időkben a *bérmunka* is — *kulturai hala-*

dás vala, melyből a társadalom részére eltagadhatlan előnyök eredtek.

A jelenkori társadalmi kérdésnél arról van szó, hogy a *bér-rendszer megszüntessék, a nélkül* hogy a közös munkálkodáson alapuló *nagybani termelés* előnyeit elejtsük.

Erre csak *egy út* vezet, tudniillik: *a szabad társulati munka* rendszere (cooperativ-system). A jelenkor a bérrendszernek, azaz a kapitalisztikus termelés-módnak *a szabad társulati munka-rendszerre* való átmeneti korszakát képezi.

Hogy pedig ezen átmenet lehetőleg *békés úton* végbemenjen, kell hogy a munkások, a munkaadók és az állam összeműködjenek:

A munkások feladata: egyesülten ellenállani a tőkeuralomnak, és művelődés által mind belső, mind külső önállóságra vergődni.

A munkaadók feladata: a munkásokat emberbarátilag pártfogásuk alá venni, különösen pedig az üzletnyereségből nekik is részt átengedni.

Az állam feladata végre: a társulási és egyesületi ügyek elősegítése, a rendes napi munkaidő törvényszerű megállapítása és a munkások művelődési törekvéseinek támogatása ingyenoktatás által. *Kötelessége* egyszersemind az államnak, a bank- és pénzügy reformálása és államhitel megadása által *a társulati termelés*módot elősegíteni.

De minthogy ilyenmű segélyzés csupán csak *a szabad* államtól várható, tehát világos, hogy a munkásoknak és munkásbarátoknak mindenek előtt *az állami szabadságot* kell kivívniök.

Politikai és társadalmi szabadság, — a polgár szabadsága, de — az emberek többségének mint *bérmunkások* feláldoztatása *nélkül* — ez századunk feladata. Az erőszak politikájának vívmányai, a napjainkban kedvelt fegyverzaj, a hatalom és uralkodás utáni hajbászás és erőlködés, a gazdagság és érzéki élvezet utáni vadászás — ezen jelenségek csak mindmegannyi hullámzatok az idő folyamának *fölületén*; ámde a mélységben, csendesén ugyan, de föltarthatatlanul előrehalad a *természet és szellem megismerése* és ezen megismeréssel *együtt* az ember *önfönségének* tudata is — azon világrendítő gondolat, hogy *valamennyi* emberi lény között *szabadság, egyenlőség és testvériségnek* kell létezni! Vonúljanak el bár fölötte évek sorai, de teljesülni fog az Irás szava, azon örvendetes üzenet, melyet a villanyos sodrony mint a szabad Amerika első üdvözlését átvitt a — fegyverektől hemzsegő Európának:

„Békesség a földön és — örömet az embereknek!”

A socialistikus munkáspárt programja.

(Dr. Jacoby János itt közlött alapos és kitűnő értekezésének mintegy némi kiegészítéseül alkalmasnak véli a fordító, a socialistikus munkáspárt programjából a legfőbb elveket a következő pontokba összefoglalva az olvasóval ismertetni.)

I.

Az összes gazdagságnak és összes kulturának forrása *a munka*, s minthogy általában hasznot hajtó munka csak a társadalom összműködése által lehetséges, tehát a munka összes *jövedelme* is a társadalmat,

azaz: összes tagjait illeti, egyrészt egyetemes munkakötelezettség mellett, másrészt mindenkinek észszerű szükségleteinek megfelelő egyenlő élvezetjog biztosítása mellett.

A mai társadalomban a munkaeszközök a kapitalista-osztály monopoliuma; a munkásosztálynak ezáltal föltételezett függése képezi a bármi alakban jelenkező nyomor és szolgaságnak főokát.

A munka csak úgy lehet szabaddá, ha a munkaeszközök a társadalom közvagyonát képezik és ha az egyetemes társulati munkának szabályozásával a munkajövedelemnek igazságos fölosztása és a közjóra való fölhasználása kieszközöltetik.

A munka fölszabadítását magának a munkásosztálynak kell véghezvinnie, mivel hozzá képest mind a többi osztályok csupán *egy* nagy reakcionárius tömeget képeznek.

II.

Ezen általános elvekből kiindulva, az összes socialistikus munkáspárt minden törvényes eszközök fölhasználásával oda törekszik, hogy a szabad állam és a socialistikus társadalom életbe léptetessék, a bérmunka rendszerének eltörlése által a zsarnok *bértörvény* megsemmisíttessék s hogy a bármi alakban gyakorolt kizsákmányolásnak vége szakadjon; végre pedig hogy minden társadalmi és politikai egyenlőtlenség megszűnjék.

A socialistikus munkások, habár egyelőre *nemzeti* szervezetben működve, teljes öntudatában vannak a munkásmozgalom *nemzetközi* jellegének, s készek, minden ebből a munkásokra háruló kötelességeknek meg-

felelni, hogy az emberek közti testvérülés igaz ténynyé váljék.

III.

A socialistikus munkások, tekintve a társadalmi kérdés megoldásának szükségét, követelik a *socialistikus termelő-társulatoknak államsegély útján való fölállítását* a munkásnép demokratikus ellenőrzése mellett. A termelő-társulatokat akkora számban létesítendőek az ipar- és földművelés számára, hogy azok az egyetemes munkának socialistikus szervezetét eredményezhessék.

A socialistikus munkáspárt követeli, hogy az állam alkotmánya a következő alapelvekre fektetessék:

1. Általános, egyenlő, közvetlen választási jog titkos és kötelező szavazással — adassék meg a 20 éve-seken kezdve minden állampolgárnak, történjék a választás bár az állam, a megye, a város vagy a községek érdekében. Az országos és megyei választások községenként fogantatosíttassanak. A választási nap mindig egy vasárnap vagy ünnep-napra tűzessék ki. A megválasztot-taknak kielégítő napidíj adassék működésük idejére.

2. A törvények közvetlenül a nép által hozassanak, azaz a népnek azon joga, hogy törvényeket javasolhasson vagy elvethessen, biztosíttassék. A béke és háború fölötti kérdésekben döntsön el az általános népszavazás.

3. A rendek, a birtok, a születés és vallásfelekezet utáni *előjogok* töröltessenek el.

4. Általános, kivételnélküli védkötelezettség. Az állandó hadseregek helyébe hozassék be az általános népfölfegyverkezés.

5. Minden kivételes törvény, névleg a sajtó-, egyesülési és szövethkezési törvények és rendeletek töröl-
tessenek el, általában mindazon törvények és rendeletek,
melyek a szabad véleménynyilvánítást, a szabad
gondolkozást és szabad buvárlást megszorítják.

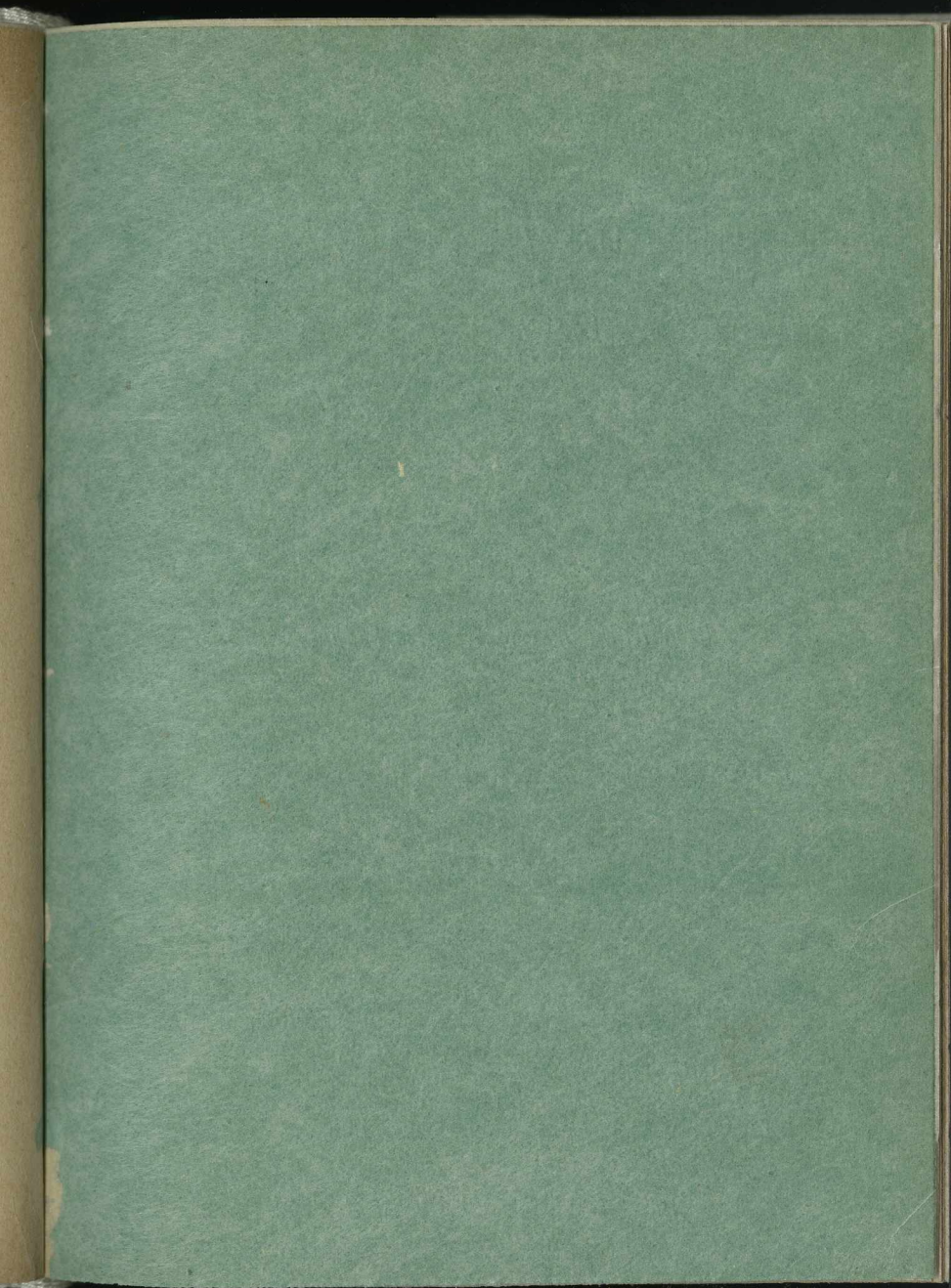
6. Bűnügyekben az ítéletmondás közvetlenül a
nép által gyakoroltassék. Az igazságszolgáltatás sem-
miféle költségbe ne kerüljön.

7. Általános és égyenlő, az állam által eszköz-
lendő népnevelés. Minden gyermek az iskolábajárásra
köteles. A tanítás minden tanintézetben nyilvános és
díjmentes legyen.

8. A hittanítás az iskolákban eltiltassék. A vallás
magánügynek nyilváníttassék.

(Azon követelések, a melyeket a socialistikus mun-
kaspárt még különösen a mai kapitalistikus állam és
társadalom irányában támaszt, az egyes országok poli-
tikai, társadalmi és gazdasági viszonyai szerint változ-
nak s más-más alakot öltenek).

DE BALLAGI GEZA

Már megjelent és **Rosenberg** testvérek könyvkereskedésében (Budapest, egyetem-utca 2. sz.) kapható:

A BUDAPESTI MUNKÁSOK VISZÁLYA.

A BUDAPEST-ÓBUDAI ÁLTALÁNOS MUNKÁSEGYLET
ÁLTAL KIKÜLDÖTT VIZSGÁLÓ-BIZOTTSÁG HIVATALOS
JELENTÉSE

Ára 20 kr.

 Ezen irat német nyelvben is kapható.

Sajtó alatt van és márczius havában jelen meg:

EGY FURFANGOS MUNKÁS.

SOCIALISTIKUS SZINDARAB I. FELVONÁSBAN.

Ezen színmű a mai gazdasági rendszer alapjait gyakorlatilag megvilágítja és különösen a munkaadó és munkavető közötti kereseti viszonyt élénk és jellemző vonásokban ecseteli. Az egész művecskét humoristikus szellem lengi át, de mindazáltal számos komoly és oktató részt is foglal magában, a miért is minden osztálybeli olvasónak ajánlható.

